

Atf / Citation

ÇETİNTAŞ, N. (2022). "Çapraz, Kemal (2012). Sürgünde Yeşeren Vatan Kırım. İstanbul: Ötüken Neşriyat. 167 s. ISBN: 9789754379105". *Gazi Türkiyat*, 31: 243-246.

Geliş / Submitted 10.11.2022

Kabul / Accepted 07.12.2022

DOI 10.34189/gtd.31.017

SÜRGÜNDE YEŞEREN VATAN KIRIM

Çapraz, Kemal (2012). *Sürgünde Yeşeren Vatan Kırım*. İstanbul: Ötüken Neşriyat. 167 s. ISBN: 978-975-4379-10-5

Nurefşan ÇETİNTAŞ*

Eserin sahibi Kemal Çapraz, 1964'te Kastamonu'nun Araç ilçesinde doğmuştur. İlk ve ortaokulu İstanbul'da okumuş, 1987'de İstanbul Üniversitesi Basın Yayın Bölümü'nden mezun olmuştur. Yüksek lisansını da İstanbul Üniversitesinde yapan Çapraz, tezini Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Bölümü'nde "Kırım Türk Basını ve İsmail Gaspıralı" adıyla hazırlamış ve yüksek lisansını tamamlamıştır. Bu süreçte o, 1985 yılında fiilen gazeteciliğe başlamış, başta Kırım olmak üzere Türk Dünyasına yönelik çalışmalarda bulunmuştur. Bu alanda yaptığı faaliyetlerle tanınırlık kazanan Çapraz, çalışmaları gazete ve dergilerde yayınlanmıştır. Müellifin çalışmalarından bir diğeri de "Sürgünde Yeşeren Vatan Kırım" isimli kitabıdır.

Sürgünde Yeşeren Vatan Kırım eserinin arka kapağında kitap hakkında kısa bir açıklamaya yer verilmiştir. Bu açıklamada eserin kim tarafından yazıldığı, eserin içeriği ve özelliği hakkında bilgilerden bahsedilmiştir. Eser Ötüken Neşriyat tarafından İstanbul'da 2012 yılının ağustos ayında basılmıştır. İlk yayını 1995'te olan eserin sayfa sayısı 167'dir. Kitabın içeriği ise yazar hakkında tanıtım metni, içindekiler, Kırım Türklerinin "Ant Etkemen" millî marşı ve giriş kısımlarından oluşmaktadır. Giriş bölümünde Kırım'ın Türksüz bırakılma çalışmaları ve 1944 sürgünü hakkında kısa bir bilgi verilmiştir. 1989'dan itibaren Kırım Türklerinin vatanlarına dönme çabasından bahsedildikten sonra müellifin ilk olarak Kırım'a nasıl

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Genel Türk Tarihi Ana Bilim Dalı, Ankara/TÜRKİYE. nurefsan.cetintas@hbo.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2878-5383

gittiği ve oradaki faaliyetlerine değinilmiştir. Son olarak ise Kırım coğrafyası hakkında bilgi verilerek esere başlanmıştır.

Kitapta bölüm oluşturulmamış başlıklar hâlinde sırayla ilerlenmiştir. Başlıklara bakıldığında tarihî süreç içerisinde Türklerin Kırım'a gelişi ve Rus işgaline değinildikten sonra bağımsızlık mücadelesi, İsmail Gaspıralı, sürgün, önemli yapılar ve kültürel bazı öğelere yer verilmiştir. Ayrıca Kırım Türklerinin liderlerinden olan Mustafa Abdülcemil Kırimoğlu'ndan üç başlıkta bahsedilmiştir. Son başlıkta Kırım'ın kimliği adı altında Kırım'ın mevcut vakitteki özellikleri verilmiştir. Eser başta Numan Çelebi Cihan olmak üzere tüm Kırım şehitlerinin hatıralarına armağan edilmiştir.

Eserin yazılış amacı Kırım Türklerinin yaşadığı zorluklar, sıkıntılar, verdikleri mücadeleler, yaşanan olaylar karşısındaki duruşları, verdikleri mücadelenin haklılığını yansıtmak ve Kırım'daki zulmü başta Türkiye olmak üzere Türk dünyasına duyurmaktır. 1944'te Sovyet rejim tarafından yapılan sürgün, Kırım Türklerinin tekrar ana vatanlarına dönüş çabası ve Kırım'da, eskiden olduğu gibi, yaşanan barınma mücadeleleri anlatılmıştır. Müellifin Kırım'a yaptığı ziyaretlerdeki notları ve oradaki röportajları derlenerek kalıcı hâle getirilmek istenmiştir. Eserin içeriği incelendiğinde üzerinde durulan konuların, verilen örneklerin ve yapılan röportajların amaca uygun olduğu görülmüştür.

Kitapta konuların işlenişine bakıldığında yazar tarafından bir sınıflandırma yapılmasa da başlıkları ikiye ayırmak mümkündür. Tarihsel bilgilerin verildiği, işlendiği başlıklar ve müellifin anıları, röportajları, not ile çalışmaları içeren başlıklar şeklinde sınıflandırma yapılabilir.

Tarihî bilgilerin işlendiği başlıklarda sebep sonuç ilişkisi ve kronolojik sıraya uyum olduğu görülmüştür. Burada yer alan konu başlıkları; Türklerin Kırım'a Gelişi, Rusların Kırım'ı İşgali, Gaspıralı'nın Mücadelesi, Bağımsız Kırım Cumhuriyeti, İlk Sürgün, Kırım'da İlk Türk Çadırları şeklindedir. Zikredilen başlıklarda üzerinde durulan noktalara bakıldığında; Kırım yarımadasında Atilla ile başlayan Türk varlığını Altın Ordu Devleti sonrasında da Kırım Hanlığı ve Osmanlı hâkimiyeti ile devam ettiğinden bahsedilmiştir. Akabinde Kırım'ın Rus işgaline girmesi, işgalin sonucunda yaşanan göç ve İsmail Gaspıralı'nın başlattığı mücadele süreci ve Rusya'da yaşanan rejim değişikliğinin fırsata çevrilmeye çalışılarak Kırım Türklerinin bağımsızlık ilanı, Kırım Sosyalist Sovyet Cumhuriyeti'ne değinilmiştir. Kırım'da yaşanan Alman-Rus savaşı, savaş sonrası Kırım Türklerinin sürgün edilmesi, sürgün edilenlerin Kırım'a dönme çabası ve Kırım'da varoluş mücadelelerine kısaca yer verilmiştir.

Yazarın anı, röportaj ve notlarından oluşan bölüm Kapalı Kutu Açılıyor ile başlayıp; vatan Kırım'da Kucaklaşma, Çadır Kentlere Doğru Yolculuk, Biz Kur'an'a Ant Ettik, Kırım'ın Elması Kızarmaya Başlamış, Akmesit... Akmesit, Kırım Türklerinin Büyük Yolbaşçısı Cemiloğlu, Kırım'da Vatan Kavgası, Han Saray'ın

Görkemi Bahçesaray'da Tepreş, Kırm Türkleri KGB Önünde, Kırm Türklerinin Egemenlik Bildirisi, Kurultay'ın Ana Fikri, Kırmoğlu'nun Konuşması, Kırm Tatar Milli Hareketinin Başlıca Merhaleleri, Türk Dünyası Bir Ailedir, Sürgünde Yeşeren Vatan, Kırm Bosna Olmasın!, Akdeniz'de Kırm, Karadeniz'de Kırm, Milli Kütüphane Kuruldu, Öze Dönüş, Soykırımdan Kırm'a, İlmin Önünde Eğilmek, Mimar Sinan'ın Muhteşem Eseri, Her Gece Bir Toy, Demir Dağı Eriten Türk İnancı, Kırm Türkleri Önderi ve Milli Meclis Başkanı Mustafa Abdülcemil Kırmoğlu ile Röportaj, Kırm'dan Çeçenistan'a Destek, Kendi Kaleminden Cemiloğlu, Kırm'ın Kimliği başlığı ile son bulmaktadır.

Bahsi geçen başlıklarda tarihî süreçten ziyade yazarın Kırm ziyaretine dair konulara yer verilmiştir. Yazarın Kırm'a ulaştıktan sonra yapılan Kırm Türk köy ziyaretleri, buradaki insanlar ve onların ağızından mücadeleleri, Kırm'ın o dönemki mevcut hâli, Rusların Kırm Türklerine karşı olan davranışlarından bahsedilmiştir. Abdülcemil Kırmoğlu ile nasıl buluşma sağlandığı, Kırmoğlu ile yapılan röportaja, Han Saray ziyaretine, Tepreş etkinliğine de yer verilmiştir. Ardından Kırm Türklerinin bahsedilen süreçte verdikleri mücadelenin amaçları ve faaliyetleri, mitingleri, Türkiye'ye karşı olan beklenti gibi durumlar işlenmiştir. Abdülcemil Kırmoğlu ile olan konuşmada ise 1944 sürgününün asıl amacına, bu amaç karşısında çözümün ne olduğuna dair hususlara dikkat çekilmiştir.

Kitapta kullanılan dil incelendiğinde akıcı ve anlaşılır olduğu görülmüştür. Yabancı kelimelerin kullanımından uzak olan bir üslup kullanılmış ve her okuyucuya böylece hitap edilmiştir. Bununla birlikte Kırm Türkleri ile olan soru cevapların yazımı da Türkiye Türkçesine göre yazılmış lehçe farklılığı hissettirilmemiştir. Ancak bu yapılırken Kırm Türklerinin kullandığı Tatarca'daki deyimler olduğu gibi yazılmıştır. Örneğin "bala-çağaları" tabiri kullanıldığı hâliyle verilmiş Türkiye'deki karşılığı "çoluk çocuk" parantez içerisinde yazılmış ve böylece eserin anlaşılabilirliği artırılmıştır. Bu durum her kesime hitap edilmek amaçlandığı için sağlıklı bir tercih olmuştur.

Kitap Kemal Çapraz'ın hatıra ve notlarının düzenlenmesi üzerine oluşturulduğundan dipnot ve kaynakça kısmı yer almamaktadır. Bununla birlikte eser içerisinde müellifin bazı yazıları yer almaktadır. Yazıların hangi dergide ya da gazetede ne zaman yayınlandığı bilgisi yazının sonunda verilmiştir. Eserde müellifin yazılarının yanı sıra sözlü mülakatlara da yer verilmiştir. Bu noktada dipnot ve kaynakçaya ihtiyaç duyulmadığı anlaşılmaktadır. Kitabın başlıkları ve incelenen ögeler dikkate alındığında görsel malzemenin kullanımına uygun yerler olduğu fark edilmiştir. Ancak eserde görsel ögeler ya da grafik, harita vb. kullanılmamıştır. Öte yandan eserde kaynak gösteriminin bulunmaması göze çarpan bir durumdur. Kitabın ana kaynaklardan olan Abdülcemil Kırmoğlu gibi kişilerin de sözlü kaynak olmaları sebebiyle kaynakçada gösterilmesi; sözlü kaynak olan kişinin kim olduğu, nerede, ne zaman doğduğu bilgilerinin yanı sıra görüşmenin hangi tarihte ve nerede yapıldığı

gibi bilgilerin kaynakçada görülme ihtiyacı hissedilmektedir. Öte yandan eser Kırım Sürgünü sonrası Kırım anlamak için ehemmiyetlidir. Müellifin birebir ilgili coğrafyayı ziyaret etmesi, oradaki anılarını yazı hâline getirmesi ve orada varlığın devam ettirme gayesinde olan Kırım Türklerinden doğrudan bahsedilip bilginin nakledilmesi eseri ilgili alanlar için kıymetli kılmaktadır.